

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 =====

Strukturirane naloge

Četrtek, 30. maj 2019 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

M 1 9 1 5 2 1 1 1 0 2

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Identiteta in kultura

- 1.1. Razložite kulturo v socioološkem in antropološkem pomenu.

(2 točki)

(2 točki)

- 1.2. Predstavite jezik kot nematerialno sestavino kulture.

(2 točki)

(2 točki)

Vir 1

Človek skoraj vsako potrebo (tudi očitno biološki potrebi, npr. hranjenje in spolnost) zadovoljuje s posredovanjem kulture.

(Počkar, M., in drugi (2011): Uvod v sociologijo. DZS, Ljubljana, str. 24)

- ### 1.3. Razložite trditev iz vira 1.

(2 točki)

- #### 1.4. Kako še drugače imenujemo proces »inkulturacije«.

(1)

Navedite tri pomembne dejavnike (agense) tega procesa.

Prvi deiavnik:

Drugi dejavnik:

Tretii dejavnik:

(1)
(2 točki)

M 1 9 1 5 2 1 1 1 0 5

- 1.5. Vrednote so pomemben del kulture. Opredelite vrednote in pojasnite, zakaj so si v globaliziranem svetu vrednote v različnih družbah vse bolj podobne.

Opredelitev vrednot: _____

(1)

Pojasnitev podobnosti vrednot v globaliziranem svetu: _____

(2)

(3 točke)

- 1.6. Razložite, kaj pomeni, da imajo nekatere družbene vrednote »visoko moralno težo«. Navedite dva primera takih vrednot.

Razlaga: _____

(1)

Navedbi primerov:

Prvi primer: _____
Drugi primer: _____

(1)

(2 točki)

Vir 2

117. člen

Študent, zoper katerega je sprožen disciplinski postopek, je dolžan v njem sodelovati. V disciplinskom postopku ima študent zlasti naslednje pravice:

- da je pravočasno seznanjen z očitano disciplinsko krštvijo,
 - da sta mu zagotovljena čas in možnost za pripravo obrambe,
 - da se lahko izjavi o vseh dejstvih in dokazih, ki ga obremenjujejo,
 - da navaja dejstva in dokaze v svojo korist, da se brani z molkom ter da se brani sam ali z zagovornikom.

(https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija_pravidlniki_in_porocila/predpisi_statut ul. Pridobljeno: 1. 11. 2017.)

1.7. Katera sestavina kulture je vključena v zapisu iz vira 2? Navedite in predstavite jo.

Navedba: _____

(1)

Predstavitev:

(1)

1.8. Kako družba dosega, da ljudje spoštujejo sestavino kulture iz vira 2? V odgovor vključite tudi navedbo konkretnega primera.

Razlaga: _____

Primer: _____ (1)
(2 točki)

1.9. Pojasnite vlogo artefaktov v sodobnih potrošniških družbah in navedite dva primera pomembnih artefaktov v tem tipu družb.

Pojasnitev: _____

Navedhi primerov:

Priji primer:

Druži primer:

(1)
(3 točke)

M 1 9 1 5 2 1 1 1 0 7

2. Odločanje v skupnosti

- 2.1. Opredelite državo v širšem in ožjem pomenu.

Država širšem pomenu: _____

_____ (2)

Država v ožjem pomenu: _____

_____ (2)
(4 točke)

- 2.2. Navedite veje oblasti v modernih demokratičnih državah.

Prva veja oblasti: _____ (1)

Druga veja oblasti: _____ (1)

Tretja veja oblasti: _____ (1)
(3 točke)

- 2.3. Razložite dve značilnosti demokratične države.

Prva značilnost: _____

_____ (2)

Druga značilnost: _____

_____ (2)
(4 točke)

- 2.4. Anthony D. Smith loči 4 tipe nastajanja nacij. Načinu nastajanja nacij v levem stolpcu dodajte črko države v desnem stolpcu, ki se je oblikovala na ta način.

_____ zahodni tip	A ZDA
_____ etnični tip	B Somalija
_____ kolonialni tip	C Francija
_____ imigrantski tip	D Slovenija

(2 točki)

- ## 2.5. Kaj so politične stranke?

614 / 614

(1 točka)

- 2.6. Kateri vrsti (tipa) interesnih skupin poznamo? Navedite ju, pojasnite značilnosti in za vsako navedite primer.

Prvi tip/vrsti interesnih skupin:

Značilnost: _____

Primer: _____ (2)

Drugi tip/yrsta interesnih skupin:

Značilnost: _____

Primer: _____ (2)
(4 točke)

- 2.7. Pojasnite pojem volilna abstinencia.

(1 točka)

(1 točka)

- 2.8. Predstavite pomen taktičnih oziroma negativnih volilnih odločitev.

(1 točka)

(1 točka)

M 1 9 1 5 2 1 1 1 0 9

3. Družba – zdravje, telo, bolezen

- 3.1. Kako imenujemo pojav, za katerega je značilna neskladnost telesa in spolne identitete, ki lahko vodi k preoblikovanju telesa z namenom usklajenosti z notranjim doživljajem sebe.

_____ (1 točka)

- 3.2. Kako imenujemo namerno povzročanje trajnih ali začasnih sprememb na živem človeškem telesu v povezavi z religioznimi, estetskimi ali drugimi družbenimi razlogi?

Prvo poimenovanje: _____ (1)

Drugo poimenovanje: _____ (1)
(2 točki)

- 3.3. Sociolog Bryan S. Turner je v zvezi z razlago bolezni in zdravja upošteval dve merili – kje se iščejo vzroki bolezni in pri kom se iščejo. Za vsako merilo (dimenzijo) navedite dve razlagi, ki ju predvideva Turner.

Kje se iščejo vzroki?

_____ (2)

Pri kom se iščejo vzroki?

_____ (2)
(4 točke)

- 3.4. Navedite tri značilnosti pojmovanja telesa, zdravja in bolezni, ki jih uveljavlja zahodna medicina.

Prva značilnost: _____
_____ (1)

Druga značilnost: _____
_____ (1)

Tretja značilnost: _____
_____ (1)
(3 točke)

3.5. Kateri od navedenih avtorjev opozarja na represivno disciplinarno vlogo medicine?

- A Michel Foucault.
 - B Talcott Parsons.
 - C Bryan S. Turner.
 - D Raymond Boudon.

(1 točka)

3.6. Kako imenujemo proces, v katerem je čedalje več področij družbenega življenja in navad posameznikov in posameznic obravnavanih z vidika medicine?

(1 točka)

3.7. Navedite dve bistveni značilnosti javnega zdravstva.

Prva značilnost:

(1)

(7)

Druga značilnost: _____

(1)
(2 točki)

3.8. V zadnjem obdobjiu se uveljavlja razlage, ki poudarjajo odgovornost posameznika za zdravje.

Navedite dva bistyena poudarka teh razlag.

První náučný materiál:

(1)

Drugi poudarek:

(1)

(1)

- A Religiozno-mitične teorije.
 - B Konfliktne teorije.
 - C Interakcionistične teorije.
 - D Biološke teorije.

(1 točka)

M 1 9 1 5 2 1 1 1 1 1

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

3.10. Razložite, kako se kaže povezanost družbenih neenakosti in zdravja.

(2 točki)

3.11. Kateri od navedenih pojmov označuje družbene in kulturne vidike spolnih razlik?

- A Spolna dihotomija.
- B Družbena konstrukcija spola.
- C Družbeni spol.
- D Biološki spol.

(1 točka)

4. Odklonskost in kriminaliteta

Vir 1

Le glej, sin moj, da se ne boš norčeval iz starih, bolnih in pohabljenih ... ne žali drugih, ne bodi za slab zgled, ne govorji preveč in ne prekinjaj tistega, ki govorji ... Ne vstopaj in ne izstopaj pred starejšimi od sebe; če sediš ali stojiš, jim v znak spoštovanja raje odstopi svoje mesto. Ne začenjaj govoriti pred njimi in ne prekinjaj jih ... Ne začenjaj prvi jesti ali piti, ampak pred tem postrezi vse ostale ... Ko se z nekom pogovarjaš, o, sin moj, ne mahaj z rokami in nogami, kajti to počno ljudje, ki so bebavi.

(Lucena, M. (1994): Kako so živeli Azteki. EWO, Ljubljana, str. 38)

- 4.1. Kako imenujemo ubogljivost, podredljivost in sprejemanje vnaprej določenih vzorcev vedenja, ki jih omenja vir?

(1 točka)

- 4.2. Navedite štiri okoliščine, ki določajo opredeljevanje odklonskosti. Eno izmed okoliščin podrobnejše predstavite in zanjo navedite tudi konkreten primer.

Navedba štirih okoliščin:

(2)

Navedba izbrane okoliščine:

Pojasnitev izbrane okoliščine:

(1)

Konkreten primer:

(1)
(4 točke)

Vir 2

Uradne statistike verjetno podcenjujejo obseg kriminala belih ovratnikov in gospodarskega kriminala v mnogo večji meri, kot podcenjujejo obseg kriminalitete na splošno. Posledica tega je, da uradna statistika prikazuje kriminalitet pretežno kot vedenje delavskega razreda. Mnoge sociološke teorije obravnavajo družbeni razred kot ključ za pojasnjevanje kriminalne deviantnosti. Glede na naravo statistik o kriminaliteti, ki lahko dajejo zavajajoč vtis o odnosu med razredom in kriminalitetom, ta sklep morda ni upravičen. Različni razredi lahko storijo različne tipe kaznivih dejanj, vendar ni mogoče z gotovostjo trditi, da so nižji razredi precej bolj nagnjeni h kriminaliteti kot višji.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija: Teme in pogledi. DZS, Ljubljana, str. 412)

- 4.3. Opredelite pojmom »kriminal belih ovratnikov«, ki ga omenja vir 2. Navedite tudi konkreten primer, ki ga označujemo s tem pojmom.

Opredelitev: _____

(1)

Konkreten primer: _____

(1)
(2 točki)

- 4.4. Navedite dva različna razloga za to, da dejanja, ki jih opredeljujejo kot kriminal belih ovratnikov, niso zastopana v uradnih statistikah.

Prvi razlog: _____

(1)

Drugi razlog: _____

(1)
(2 točki)

- 4.5. Navedite eno družbeno funkcijo, ki jo nekateri sociologi pripisujejo odklonskosti.

(1 točka)

- 4.6. Na črto vpišite manjkajočo besedo, s katero bo trditev postala vsebinsko ustrezna.

Cesare Lombroso: Kriminalci se od konformnih ljudi razlikujejo tudi po _____.

Sigmund Freud: Zločinsko vedenje je posledica premočnega _____, ki povzroča neznosne občutke krivde.

Robert Merton: Model, ko posamezniki ravnajo odklonsko in bogastvo skušajo doseči nelegalno, imenujemo _____.

Emile Durkheim: Odklonskost je funkcionalna tudi zato, ker omogoča družbene

(2 točki)

4.7. Z eno izmed spodaj navedenih socioloških teorij pojasnite dejstvo, da se v zaporu najpogosteje znajdejo pripadniki nižjih družbenih slojev.

Obkrožite izbrano sociološko teorijo.

A Mertonova teorija strukturne napetosti

B konfliktna teorija

Pojasnitev: _____

(3 točke)

4.8. Kako imenujemo stanje breznormnosti, ko družbene norme, ki zagotavljajo red, ne veljajo več oziroma jih posamezniki in posameznice ne doživljajo kot obvezajoče? Obkrožite črko pred pravilno rešitvijo.

A Anomalija.

B Anonimnost.

C Avtonomija.

D Anomija.

E Avtoriteta.

(1 točka)

4.9. Kako imenujemo nenehno nadzorovanost posameznikov, kar vključuje preglednost dogodkov in njihovih nosilcev in tako vidnost vsega, kar se dogaja?

(1 točka)

Vir 3

Babiloncem se moramo zahvaliti za eno najpomembnejših poglavij v vsej zgodovini prava, tako zaradi množice pravnih besedil, ki so nam jih zapustili, kakor tudi zaradi izjemnega pristopa do uzakonjanja pravnih norm. [...] Naložene kazni so bile bodisi materialne (kot na primer odškodnine) ali telesne (bičanja, pohabljjanja), poznali pa so tudi izgon ali smrtno kazen (z zadušitvijo, sežigom na grmadi, nasajanjem na kol).

(Peinado, F. L. (1994): Kako so živelji Babilonci. EWO, Ljubljana, str. 70 in 72)

4.10. Katera v vseh modernih državah prisotna formalna kazen ni omenjena v viru 3?

(1 točka)

M 1 9 1 5 2 1 1 1 1 5

4.11. Povežite cilje kaznovanja v levem stolpcu z njihovim primerom v desnem tako, da na prazno črto v levem stolpcu napišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

____ splošna negativna prevencija	A storilca se poskuša resocializirati
____ posebna negativna prevencija	B utrjevanje konformnosti dužbe
____ splošna pozitivna prevencija	C storilcu se s kaznijo povzroči trpljenje
____ posebna pozitivna prevencija	D zastraševanje družbe

(2 točki)

Prazna stran